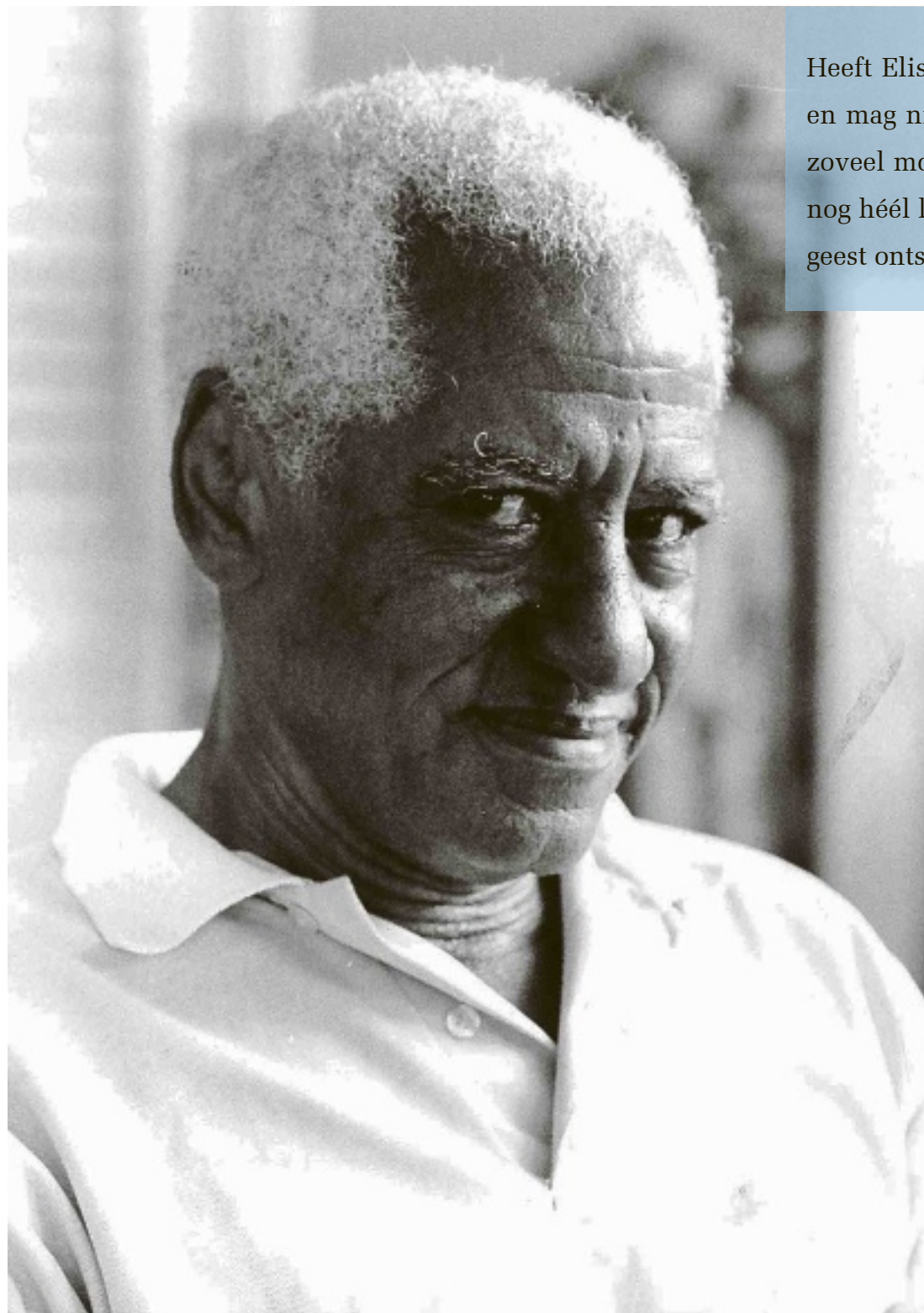

Heeft Elis Juliana Curaçao verlaten?

Heeft Elis Curaçao verlaten? Het antwoord op deze vraag kan en mag niet anders dan ontkennend luiden. Elis Juliana heeft zoveel moois nagelaten dat de mensen van zijn land nog lang, nog héél lang zullen kunnen putten uit datgene wat er aan zijn geest ontsproten is.

Tekst: Fred de Haas

hun mooie praatjes. Juliana houdt iedereen een spiegel voor: de geestelijkheid die via de godsdienst het volk eronder houdt, de moeders die in de opvoeding de jongens voortrekken boven de meisjes, de 'liefde' van de zoons voor hun moeder die groter lijkt dan ie in werkelijkheid is...

Zijn we van binnen niet arm en hebben we aan de buitenkant niet slechts een hoop poeha?

Maar Elis is vooral mild. Hij begrijpt zoveel. Hij begreep de oude mensen die nog steeds met de angst en onzekerheid leefden die zij in de slaventijd hadden verinnerlijkt, de slaventijd, waarover zij liever niet spraken, in tegenstelling tot wat er gebeurt in onze tijd, waarin iedereen zich laat meevoren op de vleugels van de waan van de dag en het jaar en zijn zegje doet over de slavernij omdat het immers 150 jaar geleden is dat de slaven 'vrij' zijn geworden... Voor Elis en voor vele - bewust levende - anderen was de slaventijd altijd al aanwezig. Af en toe dook die tijd op in de verhalen die hij optekende, samen met zijn grote vriend Paul Brenneker, uit de mond van de ouderen: 'katibu ta galinja, mi mama, katibu ta galinja, hm.' (slaven zijn net kippen, mama, net kippen, hm...).

In 2003 schreef hij: 'wat nog maar een paar eeuwen geleden is gebeurd en wat ik, zelf afkomstig uit Afrika, nooit zal kunnen vergeten en wat tot op de dag van vandaag mijn bloed vergiftigt, is de vernedering die Europese piraten - men leze: ook de Hollanders - de gekochte, gestolen of gevangene slaven hebben doen ondergaan door hen met een letter te brandmerken met gloeiend ijzer op de kust van Fort Elmina'.

Elis Juliana was een bewust levend mens. En hij was niet haatdragend. Hij was niet uit op een mentale afrekening met de oude kolonisator die zich nauwelijks bewust was van wat er zich in het verleden had afgespeeld.

Elis is dood. Ongetwijfeld zullen er artikelen komen waarin zijn verdiensten voor de kunst en de literatuur breed worden uitgemeten. Vooral zijn ritmische gedichten zullen weer eens duchtig worden afgestoft en voorgedragen. Terecht. Maar ik denk dat Elis - ondanks de waarschuwing van zijn moeder - een lach van blijdschap op zijn vergeestlijkt gelaat niet zou kunnen onderdrukken als hij zou zien dat zijn volk begon na

Ook de politiek krijgt er van langs. Volksverlakkers en oplichters zijn het met

te denken over zichzelf en over de houding die het tegenover de Ander zou moeten innemen. Een houding die Elis zijn leven lang heeft voorgeleefd. Als mens, als gentleman, als kunstenaar.

Elis bleef zijn humor tot het laatst toe behouden.

Het was in de maand juli van het jaar 2012, dat Elis zijn dochter Magali een handgeschreven gedicht liet brengen naar Lucille Berry met het verzoek om het in de computer op te slaan en het voor te dragen op zijn begrafenis. Kort daarna zei Lucille tegen Elis: 'hoe weet jij nu wie er het eerst gaat?' Elis zei: 'wacht nou maar op me tot die dag'. Waarop Lucille antwoordde: 'maar ze gaan lachen als ik dit voorlees!' 'Dat is precies de bedoeling', antwoordde Elis.

Het gedichtje zelf is een illustratie van hoe Elis was: eenvoudig, tevreden en verzoend met de onvolkomenheid van het bestaan. Geen Haiku die vaak de volkomenheid van de wereld in een notendop tracht te vangen, maar een Senriyu, dichtkunst van het volk, een genre dat zijn naam ontleent aan het pseudoniem waarmee de 18e eeuwse Japanse dichter Karai Hachiemon zijn verzen ondertekende: wilgentak. Even buigzaam, vasthoudend, eenvoudig en zacht als de rietstengel van Pascal. Als de pen van Elis Juliana.

U heeft het gedicht kunnen horen op zijn begrafenis. Het is gegaan zoals hij wilde.

Maar vrijwel niemand lachte.

Senriyu

Den mi bohio
mi ta felis ku den
kualke palasio.

Ami por subi
mi zamba for di ora
solo ta baha.

Henter anochi
mi por move bai-bini
na mi antoho,

sin stroba ninguno
dama ni kabayero
riba nan kabai.

Drenta mi baño
hasi kuantu bochincha
ku mi deseá,

habri frishidèl
klap un mushi 'bendita'
gloria mi kurpa,

pa porfin mi lèg
maske ta na madoa
te den mardugá.

Elis Juliana, yùli di 2012

Gedicht op z'n Japans

Wat ben ik toch gelukkig
in mijn huisje!
Ik hoef geen groot paleis.

Ik kan gaan liggen
als de zon
weer ondergaat.

De hele avond
kan ik redderen
wat ik wil,

ik stoort geen mens,
geen amazone en geen ridder
te paard.

Ik loop mijn badkamer in,
maak net zoveel lawaai
als ik zou willen,

ik doe de koelkast open,
neem dat 'godzalig' neutje,
sla een kruis.

Dan kan ik eindelijk rusten,
misschien alleen wat soezen
tot het ochtend wordt.

Vertaling: Fred de Haas

Elis was een ernstig mens. Je ziet hem zelden lachend op een foto staan. Had zijn moeder hem niet geleerd dat je mensen die altijd lachen met gepast wantrouwen moest bekijken? Zeker, maar dat zou hem niet beletten met een binnenpretje en een milde, nauwverholen glimlach het wel en wee van het Curaçaoese volk, zijn volk, te aanschouwen en van commentaar te voorzien.

Hoewel Elis Juliana eerlijk was in zijn kritiek zorgde hij ervoor dat niemand zich bedroefd hoefde te voelen door wat hij zei. Daarin onderscheidde hij zich van zijn dichtsterk evenknie Pierre Lauffer voor wiens scherpe tong de mensen toch wat bangig waren.

Wat Elis zo bijzonder maakt en wat hem onderscheidt van andere dichters is het onweerlegbare feit dat hij in zijn werk niet zozeer met zichzelf bezig is als wel met de Ander. Met de Ander, die hij iets wilde leren, die hij een hart onder de riem wilde steken, die hij op zijn donder gaf als het moest, ongeacht rang of stand, die hij wilde leren dat de Curaçaoese geschiedenis niet een geschiedenis is van kolonia-

len en aangepasten, maar op de eerste plaats de geschiedenis van een volk dat honderden jaren geleden van huis en haard verdreven was en zich moest zien te redden op een eiland waar het nog nooit van had gehoord. Met als enig bindmiddel een aan het Portugees ontsproten taal, het Papiaments, en vergezeld van flarden Afrikaans cultuurgoed dat door de blanke overheersers, deels uit angst en deels uit een misplaatst superioriteitsgevoel, eeuwenlang verguisd zou worden.

Het is de verdienste van Elis dat hij kans heeft gezien van die nood een deugd te maken. In het Spaans zegt men dit zo beeldend: 'hacer de tripas corazón' (van ingewanden een hart maken). Aan het ontwerp van zo'n hart heeft Elis een heel leven lang gewerkt en hij heeft het gevormd uit de elementen die hij vond in de cultuur van zijn volk. Hij zou zijn moedertaal tot grote hoogte brengen en het Curaçaoese volk juwelen van gedichten en verhalen in het Papiaments schenken, verhalen en gedichten die hij met zijn sonore stemgeluid tot onnavolgbaar leven zou brengen.

Maar luisterde zijn volk ook naar wat hij in wezen te zeg-

Letra

Chassagne
Op 27 mei overleed de in Haïti bekende dichter Raymond Chassagne (1924). Hij werd opgeleid als officier in het leger, maar toen hij kritiek uitoefende op François 'Papa Doc' Duvalier kwam hij na een politiek schijnproces in de gevangenis terecht. In 1959 mocht hij naar de Verenigde Staten vertrekken. Later vestigde hij zich in Montreal, Canada. Daar schreef hij over de contradicties in het werk van Aimé Césaire. Later promoveerde hij aan de McGill-universiteit met een dissertatie over Edouard Glissant. In 1979 keerde hij terug naar Haïti waar hij literatuur doceerde aan de universiteit. Hij voelde zich verwant met, zoals

hij ze noemt, 'paladijnen' als Saint-John Perse, Léon Gontran Damas, Aimé Césaire en Édouard Glissant. Gemeenschappelijke vraag: "Hoe ontkomen we aan de langzame uitputting van hoop teneinde toch een manier te vinden om samen te leven op deze eilanden." Hij publiceerde de bundels *Mots de Passé* (1976), *Incantatoire* (1996) en *Carnet de Bord* (2004). Daarnaast schreef hij essays over literatuur. 'Éloge du paladin' (2012) werd zijn laatste dichtbundel. Hierin zoekt hij aansluiting bij de troubadours uit de middeleeuwen, die met hun minneliederen het land rondtrokken, niet slechts om mensen te vermaken, maar ook om eenvoudige wijsheden over

te dragen en mensen in hun eigenwaarde te bevestigen. Of hem dat met poëzie gelukt is, kan betwijfeld worden. Zijn taal is een ingewikkeld Frans, verweven met Patois,

Raymond Chassagne

vol met verrassende en verborgen symbolische betekenissen. Kern is het Haïtiaanse avontuur: de afbraak van de natuur, de ontbossing, de erosie, de klakkeloze bebouwing die geen 'verstedelijking' kan worden genoemd, de gevolgen ervan voor het bewustzijn van mensen dat eveneens dreigt te eroderen. Om in weerwil van dat alles toch een 'samenleving' te bouwen. Daartoe heeft hij niet alleen als dichter bijgedragen maar ook als leraar en als volksleraar die een bibliotheek oprichtte en mensen in het stadje waar hij woonde 'leerde reflecteren' en bovendien als vriend.

Het bericht over zijn overlijden in Haïti Libre getuigt daarvan.

Ars Poëtica

Proklamashon (1 yùli 1863-2003)

Pa bondat di Reino
Ami Gran Poderoso
Sin remordimiento
Di kulpabilidad
Den Nigun ladronisia
Den negoshi humano,
Sin mi kurason bati
Ta regalá boso awe
Sin kobra un sèn chikí
Pa tur e bondat
Durante dos siglo,
Ku forsa inmediato
Boso LIBERTAT

Kòrda semper sí
Ku ta Yu boso tabata
I Yu boso ta keda
Te dia galiña Gueni* 1
Saka djente di koper
Pone webu di oro
Den nèshi kolonial
Di kouchi hulandes

Elis Juliana
Hé Patu/Waggeleend
In de Knipscheer

Ik Oppermachtige Heer *
2 schenk jullie heden,
Uit de goedheid des harten
Van mijn Koninkrijk,
Zonder wroeging,
Zonder schuldgevoel
Over enig diefstal door ons begaan
In het menselijk bedrijf,
Zonder hartkloppingen,
Zonder ook maar één rooie cent
te vragen
Voor twee eeuwen
Tentoon gespreide goedheid
Met ingang van nu
Jullie VRIJHEID

Vergeet nooit dat jullie Kinderen waren
En Kinderen zullen blijven
Tot de dag waarop de kinderen
Van de als kippen verhandelde slaven
Koperen tanden krijgen en
Gouden eieren leggen
In het koloniale nest
Van de Nederlandse kooi

Vertaling: Fred de Haas

*1 De Westkust van Afrika (van Senegambia tot het huidige Angola) werd in de tijd van de ontdekkingen en de slavenhandel 'Guinee' genoemd. De mengtaal (Afrikaanse talen vermengd met Portugees en/of Spaans) die de tot slaaf gemaakte Afrikanen meenamen naar Spanje, Portugal en Latijns-Amerika werd in het spaans 'guineo' en in het Portugees 'guene' genoemd. Het woord 'galiña' (kip) verwijst naar de inhoud van een oud liedje dat vroeger door de Afro-Curaçaoese bevolking werd gezongen: 'katibu ta galiña, mama...' (slaven zijn net als kippen mamma). 'Galiña Gueni' zijn dus de 'kippen uit Guinee', de Guene sprekende slaven.

*2 Verwijzing naar Koning Willem III ('Shon Wimpie') van Nederland. Gouverneur J.D. Crof van Curaçao sprak op 1 juli 1863 een menigte Afro-Curaçaoënaars toe die zich had verzameld op het plein van Fort Amsterdam. Hij feliciteerde de vrijgemaakte slaven met de 'weldaad door de vaderlijke zorg des Konings U geschenken; oprecht moogt gy U er in verheugen, maar gy moet U het voorrecht (sic!) ook waardig betoonen'. Het verzamelde volk zong uit volle borst: I toer e sjon nan koe ta goberná/Na tera di Hoelanda/Rekonosie na nan lo nos tá/Pe koos koe nan a mandá (We zijn nu o zo dankbaar/Aan al die hoge Heren/die nu Nederland regeren/Voor hun groots gebaar). Dit lied wordt bewaard in het Centraal Historisch Archief, Willemstad, Curaçao en is te vinden in Pa Saka Kara, *Antologia di Literatura Papiamentu*, p. 125 e.v. en in *De kleur van mijn eiland*, II Anthologie, p. 111 e.v.